

İ.Ü. EDEBİYAT FAKÜLTESİ SANAT TARİHİ BÖLÜMÜ YÜKSEK LİSANS TEZLERİ

Emine Kırıkçı:

“12. ve 13. Yüzyılların Anadolu Türk Süsleme Sanatında Güneş, Ay ve Yıldız Simgelerinin Değerlendirilmesi” , 2004, 196 sayfa, 93 resim.

Danışman: Prof. Dr. M. Baha Tanman

Anadolu Selçukluları Türk tarihinde son derece önemli rol oynamış, tıpkı Anadolu toprakları gibi bir geçiş vazifesi görmüştür. Henüz kabul ettikleri bir dinin ahlâkı olan tasavvuf yani İslâm mistizmi onların kültür politikasını büyük ölçüde şekillendirmiştir. Anadolu’da yaşamış ve yaşayan halkların oluşturduğu kültürü yadsımayıp, eski Şaman inancı ile İslâm inancını sentezleyerek oluşturdukları kültürle yepyeni ve farklı bir kültür ortamı geliştirmişlerdir. Böyle bir ortamda gelişen simgecilik anlayışı, yaşamı ve evreni yeniden yorumlayarak onlara çeşitli anlamlar yüklemiştir.

Çalışmada yeni oluşan bu kültür ortamında görülen güneş, ay ve yıldız motiflerinin simgesel değeri araştırılarak dönemin kültür ortamı içinde yorumlanmıştır. Özellikle mimari bezemede görülen bu motifler ile bunları simgeleyen figürlerin geçmişle ve yaşadığı dönemle bağlantısı irdelenmiştir. Seramik, alçı, çini, maden, halı ve kumaşta uygulanmış olan adı geçen motifler saptanıp ikonografik açıdan gözden geçirilmiştir. Ayrıca göksel semboller özellikle ay-yıldız, Osmanlı devleti de dahil olmak üzere bir çok devlette resmi arma olarak kullanılmış, günümüzde Türk bayrağında beş kollu yıldız ve hilâl olarak yerini almıştır. Türkler, Roma ve Bizans’a ait fethettikleri yerleşim yerlerinde kendilerine yabancı olmayan bu şekli bulmuşlardı.

Sonuçta, Anadolu Selçuklu döneminde, bir yandan Orta Asya’nın İslâm-öncesi inançlarından, öte yandan Anadolu ve Yakın Doğu’nun antikçağdan beri süregelen inanç birikiminden beslenen ve islâmî-tasavvufî bir çerçeve içinde ifade edilen güneş, ay ve yıldız simgeleri, mimari bezemede ve diğer süsleme sanatlarda kullanılmıştır. Söz konusu astrolojik-mistik simgeler, Anadolu Selçuklu dünyasının kültür kaynaklarını ve zengin anlam dilini sanata yansıtan öğeler olarak görülmelidir.

Reyhan Mete:

“Yahudi Hıristiyan ve Müslüman Sanatlarında Kudüs İmgesi” , 2005, 425 sayfa, 204 resim, 41 harita.

Danışman: Prof. Dr. M. Baha Tanman.

Tezde adı geçen üç inancın bakış açısıyla, ilk çağlardan modern döneme kadar sanatta Kudüs’ün yansıtılış biçimi gözler önüne serilmeye çalışılmış, yüzyıllar boyunca tutarlı bir “ideal” Kudüs imgesi olup olmadığı araştırılmıştır.

Öncelikle her üç dinin kutsal kitapları incelenmiştir. İlk monoteist din olan Yahudiliğin Eski Ahit kitabı ile başlanmış ve Tevrat’ın Kudüs’e sıradışı önemini kazandıran ve onu inananlarının gözünde yücelten pasajlarına atıf yapılmıştır. Eski Ahit, Yahudi Apokaliptik yazmaları gibi kaynaklar izlenerek, Yahudilerde Kudüs imgesinin gelişimi tarihî olarak sunulmuştur. Hıristiyanlık için de aynı şekilde, Yeni Ahit’in Kudüs’e bakış açısı irdelenmiş ve Kudüs imgesinin Hıristiyan inancında Yeni Ahit ve Hıristiyan yorumlarıyla (*exegesis*) nasıl şekillendiği ortaya konmuştur.

Doğrudan Kudüs lafzı geçmeyen Kuran'ı Kerim'de Kudüs'e atıfta bulunan ayetlere ve bunların tefsirlerine yer verilmiştir. Kuran-ı Kerim'de Kudüs'ün anılması nicelik olarak Kitab-ı Mukaddes'le kıyaslanamayacak kadar az da olsa, Kudüs konusunun sıklıkla temas edildiği ve İslâmiyet'te çok önemli bir diğer kaynak olan hadislerin İslâm inancında Kudüs'ün üçüncü kutsal şehir olarak algılanışının tesis edilmesinde oynadıkları role işaret edilmiştir. Yine İslâm inancında Kudüs'ün yüce bir konum kazanmasını pekiştiren kaynaklar olan Kudüs'ün Faziletleri (*Fezâilü'l-Kuds*) edebiyatına geniş yer verilmiştir.

2. yüzyıla ait ilk örneklerden başlayarak 20. yüzyıla kadar ulaşılmıştır. Erken Dönem Yahudi Sanatı, Hıristiyan Roma İmparatorluğu'ndan Erken Örnekler, Ortaçağ Batı Avrupa Sanatı, Ortodoks Sanatı, Rönesans Sanatı, Haritalar, İslâm Sanatı, Diaspora Yahudilerinin Sanatı, 19. yüzyılda Oryantalizm ve Kudüs ile Modern Sanatta Kudüs gibi bölümlerde, ilgili dönemlere ait örneklerle Kudüs imgesi ortaya konmuştur. Buna ek olarak, daha önce sanatta ideal Kudüs betimleri benzeri bir çalışma yapılmamış olduğundan, herhangi bir dönem yahut bakış açısı etrafıca çalışılmadan önce, genel olarak Kudüs imgesi saptanarak, sanatta yansımalarının araştırılması gerekli görülmüştür.

Sanat yapıtları üç dine aidiyetlerine göre tasnif edilmiş ve mümkün olduğunca kronoloji izlenerek verilmiştir. Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm'ın farklı betim gelenekleri, her dönem için, her üç dine ait örneklerle eşit yoğunlukta yer verilememesine yol açmıştır.

Özetle, 2. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar Kudüs'ün sıradışı konumunun sanattaki manifestosunun öncelikle gözler önüne serilmesi amaçlanmış ve her üç bakış açısının benzerlikleri, farklılıkları, birbirine etkileri ve devamı değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Hümeyra Uludağ:

“Osmanlı Hat Sanatında Tekke Yazıları”, 2005, 405 sayfa, 265 resim.

Danışman: Prof. Dr. M. Baha Tanman.

Osmanlı İmparatorluğu'nda, 18. yüzyılda III. Ahmed dönemi (1703-1730) ile birlikte başlayan, 19. yüzyıl boyunca devam eden ve “Batılılaşma Dönemi” olarak adlandırılan dönemde siyasi, iktisadi, askerî ve sosyal değişimlerin etkisi altında farklı bir sanat anlayışının oluşmaya başladığı görülür. Değişen bu sanat anlayışı, Osmanlı'da sosyal yaşamın bütün sahalarında etkisi görülen tekkelerin sanat faaliyetlerine de yansımıştır. Bunun bir sonucu olarak ortaya çıkan ve gerek içerik ve anlam, gerekse sahip olduğu sanat değeri açısından hat sanatının klasik örneklerinden büyük farklılıklar gösteren ve bugün yaygın şekilde “tekke yazıları” olarak adlandırılan tekke ve tasavvuf kültürü kaynaklı eserler, tezin konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmada 18. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak tekkelerin kapatıldığı 1925 yılına kadar, Osmanlı devletinin sınırları içerisindeki tarikat çevrelerinde yaygınlaşan ve günümüzde tekke yazıları olarak tanımlanan ürünler, içerdikleri figüratif öğelerin betimleme mantığı ve tasavvufi anlam boyutu açısından tarikat sembolizmi, Tanzimat dönemi sosyo-kültürel şartları ile modaları tarikatlar arası etkileşimler ve saray-tekke teşrifatı arasındaki benzerlikler gibi kriterler göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

Tezin katalog kısmını oluşturan eserler Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi, Ankara Etnografya Müzesi, Konya Mevlana Müzesi, Nevşehir Hacı Bektaş Müzesi, İstanbul Vakıf Hat Sanatları Müzesi ve özel koleksiyonlarda yapılan bir çalışma sonucunda biraraya getirilmiştir.

Çalışmada günümüze kadar araştırılmamış ya da sadece birkaç meraklı kişinin mütevazı çalışmaları ile sınırlı kalmış ve genelde hat sanatının primitif örnekleri olarak görülen bu ürünlerin kendi dönemleri içinde ifade ettikleri anlam ve önem ortaya konularak objektif olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Aynur Gürlemez:

“Çağımız Sanatında Hazır-Yapım ve Dönüşüme Uğramış Nesne”, 2003, 43 Sayfa, 28 Resim.

Danışman: Doç. Dr. Uşun Tükel

Marcel Duchamp'ın, sanatçı, sanat eseri ve seyirci konumunu değiştirdiği günden beri, günlük kullanım ve seri üretim nesnelere sınırsız müdahalelere uğrayarak izleyici karşısına çıkmaktadır. Duchamp sonrasında sanat nesnesi konumuna yükseltilecek nesnelere Man Ray ile birlikte, “*dönüşüme uğramış nesne*”, yani “*object transformed*” halini almış, bu dönüşümler Dada sonrasında pek çok akım içinde örneklerini vermeye devam etmiştir.

Dönüşüme uğramış nesne'nin, kapsamı olan *hazır yapım*'dan ayrıldığı noktalara dikkat çekmek istediğimiz bu araştırmada, *hazır yapım* ve *dönüşüme uğramış nesne*'nin ortaya çıkışına değinilmiş, taşıdıkları ironi ve gösterdikleri diğer farklılıklar nedeniyle *dönüşüme uğramış nesne*'ler, *hazır yapım*'lardan ayrı olarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme yapılırken *dönüşüme uğramış nesne*'lerin sanat üretimi içindeki uygulamalarına yer verilerek, günümüz sanatının da içinde bulunduğu geniş bir zaman dilimi kronolojik olarak incelenmiştir.

Bugün bir çeşit *hazır yapım* olarak kabul ettiğimiz *dönüşüme uğramış nesne*'ler, izleyiciyle kurdukları ilginç diyalog yüzünden *hazır yapım*'lar içinde farklı bir yere sahiptirler. Felsefenin ve sanatın kesişme noktasına geldiği günümüz sanatı içinde, duyularımıza yaptıkları sarsıcı göndermeler ile *dönüşüme uğramış nesne*'ler, günümüz sanatının bir parçası olmaya devam etmektedir.

Seda Yavuz:

“Yapı-Bozum Bağlamında Fluxus Hareketi”, 2004, 56 Sayfa, 39 Resim.

Danışman: Doç. Dr. Uşun Tükel

Yapı-Bozum Bağlamında Fluxus Hareketi konulu tezde 20.Yüzyılın ikinci yarısında sanatsal anlamda karşılaşılan yenilikler, bunların ne tür etkilerle oluştuğu ve sonrasında nasıl bir iz bıraktıkları incelenmiştir. Yöntemsel açıdan, yapı-bozumsal bir kurguya gidilmeye çalışılmış, bu bağlamda işlenen konu farklı bakış açılarının birlikte sunulması ve tartışılması olarak ortaya çıkmıştır. 20.Yüzyılın en popülerleşmemiş sanatsal hareketi olduğu öne sürülen Fluxus Hareketi, Fluxus sanatçılarının işlerini çözümlenerek anlatılmış ve bu işlerin günümüz sanatındaki etkileri tartışılmıştır. Yüzyılımızın sanatsal durumuna genel bir bakış sağlandıktan sonra incelediğimiz konu çerçevesinde, plastik sanatlar- işitsel sanatlar olarak ilişkilendirilebilecek bir disiplinler arası sanatsal durum incelemesi yapılmıştır.

Şule Kılıç:

“Orta ve Geç Bizans Dönemi Giysileri (9. – 14. Yüzyıllar)”, 2004, 182 sayfa, 52 resim, 20 çizim.

Danışman: Doç. Dr. Engin Akyürek

Bu çalışmada Bizans giysilerinin tanımlanması, işlevi ve kullanım alanlarının saptanması ve tarihsel süreç içerisinde meydana gelen değişimlerinin belirlenmesi ele alınmaktadır. Konunun kapsamı dokuzuncu yüzyıl ile ondördüncü yüzyıl sonu arasındaki dönem ile sınırlandırılmıştır. Bu döneme ait giysiler, belli toplumsal sınıf ya da kurumlara göre ayrılan bölümler içerisinde; mozaik, fresko, minyatür, sikke ve mühürler gibi ağırlıklı olarak görsel veriler ile yazılı kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında değerlendirilmiş, belirgin giysi türlerinin resim ve çizim örnekleri sunulmuştur.

DOKTORA TEZLERİ

Araş.Gör. Dr. Gülberk Bilecik:

“Ayverdi Haritası’nın Işığında XIX. Yüzyılda İstanbul’un Tarihi Yarımadası’nda İnşaat Faaliyetleri”, 2004, 388 sayfa, 20 harita paftası, 22 karşılaştırma haritası, 20 plan, 121 fotoğraf, 36 eski resim, 6 gravür.

Danışman: Prof. Dr. M. Baha Tanman

Bu çalışma, Batılılaşma çabalarının yoğunlaştığı XIX. yüzyılda İstanbul’da görülen değişim ve yeniliklerin mimariye ne şekilde ve hangi yoğunlukta yansıdığı belirlenmesi, ayrıca tarihi yarımada da görülen inşaat faaliyetlerinin tespit edilmesi amacıyla yapılmıştır.

Çalışmaya temel olarak, 1875-1882 seneleri arasına tarihlenen ve Yük. Müh. Mim. Dr. Ekrem Hakkı Ayverdi tarafından Şehremaneti Hendesehanesi’nde müsvedde halinde bulunan, Ayverdi’nin çalışmaları neticesinde tamamlanarak ilk defa 1958 senesinde, bazı ilavelerle 1978 senesinde ikinci defa yayınlanan harita alınmıştır. Çalışmada, 1800 tarihinden haritanın tamamlandığı 1882 senesine kadar inşa edilen ve haritada yerleri belirlenen yapılar tespit edilmiştir. Belirlenen 190 adet yapının pafta numaraları, yerleri, tarihçeleri, mimari ve süsleme özellikleri hakkında bilgi verildikten sonra günümüzdeki durumları anlatılmıştır. Yapılar yerlerinde incelenerek fotoğrafları çekilmiş, mevcut olmayan binaların resimleri eski resim ve gravürlere dayanarak tespit edilmiştir.

Çalışmada dönemin siyasi durumunun mimari faaliyetleri ne şekilde yönlendirdiği, mimari faaliyetlerin bölgelere göre değişen yoğunluğu ve niteliği araştırılmış, şehir hayatına giren yeniliklerin ve değişimlerin mimariyi nasıl etkilediği belirtilmiştir. Çalışmada ayrıca Ayverdi Haritası’nın, İstanbul’un kalbi sayılan tarihi yarımada da, XIX. yüzyılda gerçekleşmiş olan doku değişimlerinin, inşa edilen, yok olan, yenilenen, onarımlarla özgün karakterini kaybeden mimari eserlerin tespitinde ve incelenmesinde başvurulacak kaynakların başında geldiği vurgulanmıştır.

Dr. Nicole Kançal:

“Bahçesaray’daki Hansaray’ın Yerleşim Düzeni ve Mimarisi”, 2004, 338 sayfa, 16 plan, 16 çizim, 493 resim.

Danışman: Prof. Dr. M. Baha Tanman

Bu çalışmada Kırım hanlarının başkent Bahçesaray’daki sarayları ilk defa kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. “Hansaray” veya “Bahçesaray” adı altında bilinen saray külliyesinin yerleşim düzeninin yüzyıllar içindeki değişimini araştırılmış, sarayı oluşturan mekânların mimari özellikleri ve süsleme programları ile uğradıkları değişim birlikte incelenmiştir. Araştırmamızda Kırım Hanlığı dönemi (XVI.-XVIII. yüzyıllar) ağırlıklı olmakla beraber, Rus dönemine ve bu dönemde yapılan değişikliklere ve restorasyonlara da yer verilmiştir.

Hansaray hakkında geniş bir kaynak taraması yapılmış ve yapı yerinde detaylı olarak incelenmiştir. Sarayın bütün kitabeleri okunup tezde her birine yer verilmiş, sarayın yüzyıllar içinde geçirdiği değişiklikler belgelendirilmeye çalışılmıştır. Hansaray’ın kavramsal düzeninin daha iyi anlaşılması için devlet ve saray teşkilâtına ilişkin bilgiler sunulmuştur.

İncelememiz, Hansaray’ın yerleşim planının bir taraftan Türk-Moğol geleneği içinde, diğer tarafta İslâm saray geleneği içinde yer aldığını göstermiştir. Sarayın günümüze ulaşan mekânlarının çoğu XVIII. yüzyıldan kalmadır. Mimari açıdan bu mekânlar Osmanlı mimarisinde örnekleri görülen unsurları sergilemektedir.

Bu çalışma, Kırım'daki Müslüman-Tatar dönemine ait eserler için bir ön çalışma ve ileride Hansaray'a lâayık bir restorasyon ve koruma projesi için bir hazırlık niteliğindedir.

Gülgün Yılmaz:

“19. Yüzyıl Osmanlı Sosyal Yaşamında Sanat Eseri Olarak Yeni Objeler”, 2003, 221 Sayfa, 48 Levha.

Danışman: Prof. Dr. Arzu Gül İrepeğlu

Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'daki gelişmeleri izlemesi İstanbul'un fethiyle başlamış; 16. yüzyılda fetih ve kuşatmalar Akdeniz ve Doğu Avrupa'ya yönelmiştir. Savaşlar, anlaşmalar, elçi kabulleri, nüfus aktarımları, ticaret, devşirmeler, yabancı sanatçıların Saray'da çalışması gibi ilişkiler, Osmanlı ile Avrupa arasında bağların güçlenmesine neden olmuştur. 19. yüzyılda Osmanlı “Batılılaşmış”, Batı da Doğu'ya karşı bir merak uyanmıştır. Batı köken ve esinli eşyalar tercih edilirken Avrupa'da Doğu'ya özgü eşya giysiler yaygınlaşmıştır. Sultan III. Ahmet dönemi (1703-1730) Avrupa ile ilişkiler açısından bir dönüm noktası kabul edilmektedir. 18. yüzyıl ile başlayan bu süreçte, gelişen teknoloji ile bağlantılı olarak Batı'ya olan ticari bağımlılık artmıştır. Öte yandan devlet politikası gereği uygulanan ıslahat çalışmaları için Avrupa ülkelerinin model alınması ile önce kurumlar Batılılaşmış, sonra Saray ve Saray'ın ilişkide olduğu soylu kesim Batılı etkileri gündelik yaşama geçirmeye başlamıştır. 19. yüzyılda gündelik yaşama sıçrayan Avrupa etkileri sonucu evlere giren yeni objelerin sanat açısından incelenmesiyle; ortaya çıkan yeni eşya formları ve yeni malzemelerden üretilen geleneksel formlar, kurulan fabrikalar ve Osmanlı pazarına yönelik Avrupa ticaretinin sınırları ortaya çıkmaktadır. Tez, 19. yüzyılın Avrupa ve Osmanlı açısından genel bir tablosunu çizmekte, bu dönemde Osmanlı yaşantısına giren yeni objelerin sanatsal eğilimlerdeki değişimi ne yönde etkilediğini ve ne oranda kabul gördüğünü araştırmaktadır.

Esra Aliçavuşođlu:

“1980 Sonrası Türk Sanatı'nda Sanatçının Yaratımında Kendilik Temsili”, 2005, 319 Sayfa, 192 Resim.

Danışman: Doç.Dr. Uşun Tükel

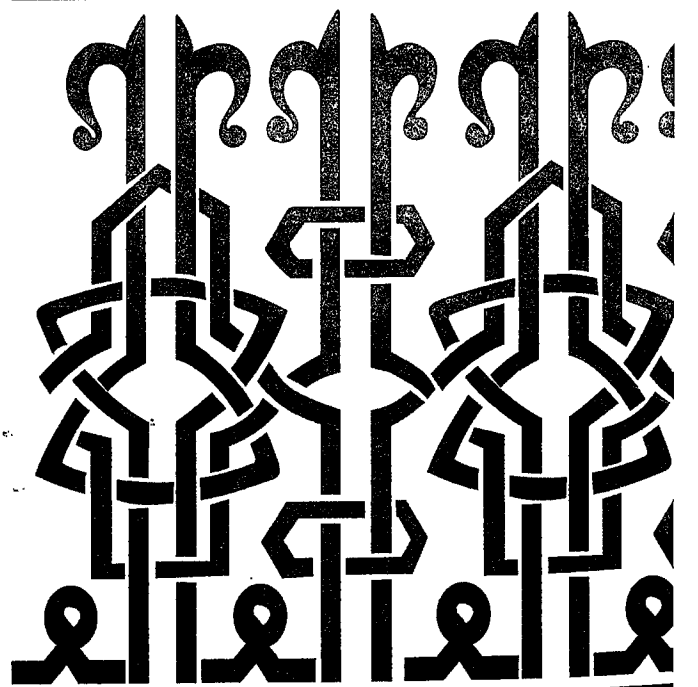
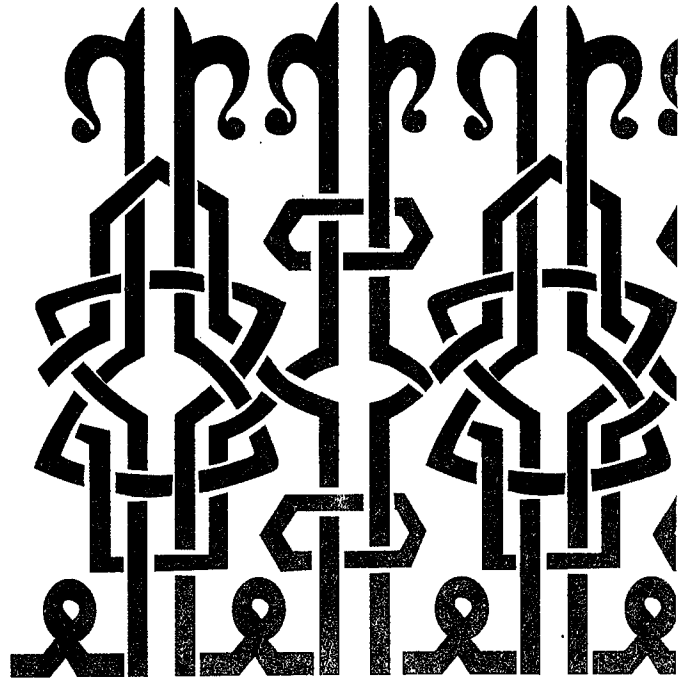
1980 Sonrası Türk Sanatı'nda Sanatçının Yaratımında Kendilik Temsili başlıklı bu çalışma, yakın dönem Türk sanatının ana izleklerinden birini irdelemektedir. 1980 sonrası dönemde toplumun hemen her kesiminde karşımıza çıkan bireysel yönelim sanata da yansımış, sanatçı iç dünyasına, kendisine evrilen bir sürece girmiştir. Bu dönemden itibaren yoğunluk kazanan ve günümüze dek büyük bir ivmeyle yükselişe geçen, sanatçının yaratımında kendilik temsiline ortaya çıkış nedenleri ve bu temsilin ele alınmış biçimleri sosyo-kültürel ve psikolojik olguları içinde barındırmaktadır. Bu olgunun ortaya çıkış nedenleri farklı eksenlerde yürüyen, ancak paralel yol alan ve 1980 sonrası toplumsal değişimini de içine bir yapıdadır. Bu değişimin temel dinamikleri, 1980 askeri müdahalesinin ardından gelen depolitikleşme süreci ve toplumun bütün kurumlarını içine alan bireycilik, bireyselleşme ve birey olma çabalarında görülebilmektedir. Sanatta bireyselleşmeyi, bireysel yol alışları ve kendine yönelmeyi tetikleyen bu durum, 1990'lardan itibaren küreselleşme ve postmodernist teorilerin aracılığıyla çeşitlenmiş; bir birey olarak sanatçının kendi dünyasını merkeze alarak, kültürel kimlik, cinsel kimlik, toplumsal bellek, kişisel mitoloji, kurmaca kimlik gibi, kimi zaman politik yönelimleri de içine alan farklı mecralara doğru evrilmiştir. Bu olguların tümünü içinde barındıran ve bir kavram olarak kendilik temsili 1980 sonrası çağdaş Türk sanatını belirleyen ve çerçevesini çizen önemli bir olgudur. Bu çalışma, bu olguları yapıtlarında kullanan sanatçıları büyüteç altına almakta ve bu yönelimlerini hangi bağlamlar çerçevesinde ürettiklerini irdelemeye çalışmaktadır.

SANAT TARİHİ ARAŞTIRMA MERKEZİ'NDEN HABERLER

Merkezimizin yayınladığı Sanat Tarihi Yıllığı'nın XVII. Sayısı "Prof. Dr. Nurhan Atasoy'a Armağan" olarak ayrılmıştır.

Merkezimizin düzenlediği Sanat Tarihi Konferansları çerçevesinde Prof. Dr. Semra Ögel, 26 Nisan 2005 tarihinde "Çağdaş Türk Resminde Gelenek ve Yenilenme" konulu bir konferans vermiş, kendisine Araştırma Merkezimiz tarafından bir plaket sunulmuştur.

Kitabın Satış Fiyatı : 11,00 - YTL
Öğrenciye İnd. Satış Fiyatı : 8,80 - YTL